

**ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ВІКОВОЇ ДИНАМІКИ ОСНОВНИХ
ТЕХНІЧНИХ ПРИЙОМІВ УЧНІВ 5-9 КЛАСІВ СІЛЬСЬКОЇ
МАЛОКОМПЛЕКТНОЇ ШКОЛИ В ПРОЦЕСІ ЗАНЯТЬ БАСКЕТБОЛОМ**

Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова (м. Київ)

Актуальність дослідження. На сьогоднішній день однією з основних проблем у школі залишається розвиток рухової активності школярів. Уміння керувати своїми рухами і виконувати їх відповідно до своїх потреб формується лише в процесі навчання за допомогою спеціально підібраних фізичних вправ. Саме тому на сучасному етапі розвитку фізичного виховання в школі спортивним іграм надається підвищена увага. Значне місце в навчанні основ спортивних ігор в школі займає гра баскетбол, яка є складовою програми фізичної культури для учнів 5-9 класів, де найбільш успішно вирішуються завдання гармонійного фізичного розвитку [4]. За даними Максимів Г.З. гра має великі можливості щодо формування у школярів життєво важливих навичок і розвитку фізичних якостей. Так біг і стрибки сприяють активному росту тіла, передачі на далекі відстані та боротьба за оволодіння м'ячем розвивають силу м'язів, кидки у високорозташовану ціль формують правильну поставу та сприяють розвитку координації рухів, спритності; багаторазові стрибки розвивають силову витривалість, постійні ривки – швидкісну. Протидія кидкам, передачам вдосконалює швидкість реакції [6]. Також заняття впливають на ріст і розвиток мозку дитини. Допомагають формувати моральні та вольові якості: наполегливість, сміливість, рішучість, чесність, упевненість у собі, почуття дружби, колективізму, дисциплінованість, сприяють вихованню навичок культури поведінки, розвитку уваги, мислення і пам'яті [2,5]. Тобто великий діапазон використання засобів і методів баскетболу дозволяє цілеспрямовано впливати на розвиток всіх основних функцій організму залежно від рухових можливостей тих, хто займається.

Головне те, що визначає питому вагу баскетболу у системі фізичного виховання - це його цінність як комплексного засобу фізичного розвитку і виховання молоді [2].

Однак на сьогоднішній день виникають труднощі у впровадженні баскетболу в навчальний процес з фізичної культури в сільській малокомплектній школі.

Нечисленність сільських учнів у класі ускладнює реалізацію викладання баскетболу в школі та проведенню спортивних змагань. У такому випадку слід об'єднувати близьких за віком учнів суміжних класів, щоб не втрачався сенс змагань та конкуренція в даній ситуації, а це в свою чергу, становить певні труднощі, оскільки у школярів різний вік, різний рівень здоров'я, фізичної підготовленості, а також розвиток їх фізичних якостей [1,3,7].

Головна спрямованість уроків фізичної культури – засобами баскетболу сприяти вирішенню завдань фізичного виховання школярів, навчити їх основам баскетболу і привчити до систематичних занять фізичними вправами. Для підвищення ефективності навчання прийомів баскетболу та гри в цілому, необхідна відповідна система, що передбачає визначення оптимальних завдань навчання, змісту, форм, засобів, методів, способів виконання вправ та методів організації діяльності учнів [5].

Якість навчального процесу з баскетболу в малокомплектній школі залежить, в першу чергу, від правильного його планування (добору вправ, підвідних та рухливих ігор тощо), а також від об'єктивного оцінювання рухових умінь і навичок школярів, які проживають у сільській місцевості. Велику роль також відіграє позитивне мотиваційне налаштування самих учнів на засвоєння навчального матеріалу, їхнє усвідомлення потреби у самовдосконаленні шляхом широкого використання ігрового та змагального методів. Один із напрямків підвищення ефективності навчання учнів сільської місцевості базується на глибокому вивченні структури змагальної діяльності та побудові на цій основі модельних структур навчально-виховного процесу [1,7].

Мета дослідження – здійснити порівняльний аналіз розвитку основних ігрових дій учнів 5-9 класів сільської малокомплектної школи з однолітками, які проживають у міській місцевості в процесі занять баскетболом.

Під час дослідження нами використовувались наступні методи, а саме: узагальнення та систематизація літературних джерел, порівняльний аналіз, анкетування, педагогічне спостереження, педагогічне тестування, методи математичної статистики.

Результати дослідження. Дослідження проводилось на базі Стрижівської НВК I-II ст. школи - колегіума, Високопільської ЗОШ I-III ст. та Студеницької ЗОШ I-III ст. Житомирської області. Для порівняння результатів дослідження також проводились і в місті на базі загальноосвітньої школи I-III ст. № 14 та школи-ліцею № 2 м. Житомира. В ході анкетування була проведена самооцінка сільських учнів щодо володіння ними прийомами гри. Де 30 % опитуваних стверджують, що вміють вести м'яч, робити передачу і кидок м'яча в кошик; 19 % учнів – вести м'яч і кидати в кошик; 14 % школярів лише вміють вести і робити передачу м'яча; 11 % опитуваних – тільки кидок м'яча в кошик; 10 % респондентів відповіли, що вміють тільки вести м'яч; 8 % –робити подвійний крок і кидок м'яча в кошик; 6 % учнів взагалі нічого не вміють, та 5 % опитуваних вміють робити тільки передачу (рис. 1).

При цьому, діти як сільської так і міської місцевості навчалися за загально прийнятою програмою, де представлено варіативний модуль з баскетболу. Кількість годин, які направлені на вивчення розділу програми з баскетболу була однаковою.

Для визначення спеціальної рухової підготовленості досліджуваних учнів було здійснено педагогічне тестування у спортивних залах як сільської так і міської місцевості, де було визначено рівень оволодіння учнями технічних прийомів, зокрема: виконання штрафних кидків, передача м'яча, ведення м'яча, подвійний крок.

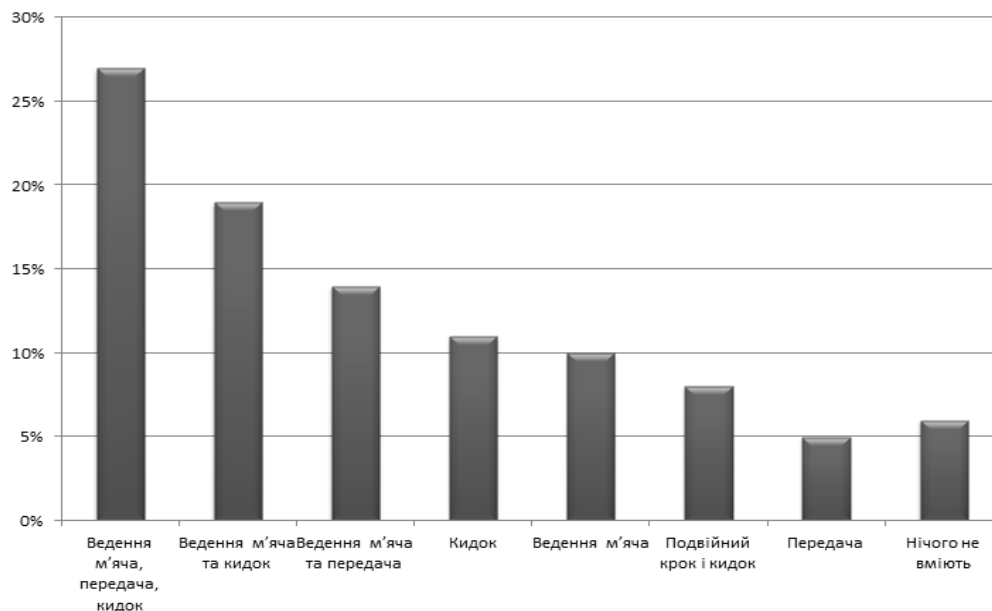

Рис. 1. Самооцінка учнів щодо володіння ними прийомами гри

Проаналізувавши результати тестування, було встановлено, що розвиток спеціальних рухових умінь учнів, які проживають у сільській та міській місцевості нерівномірний та неоднаковий (таб. 1). Дана закономірність характерна як для хлопчиків, так і для дівчаток різних вікових періодів (табл. 2). Так, динаміка результатів штрафного кидка в учнів п'ятого класу сільської місцевості поступається в показниках їхніх однолітків міської місцевості. У тестуванні передач м'яча п'ятикласники міської місцевості показали більшу точність передач ніж їхні однолітки сільських шкіл. У дослідженнях подвійного кроку більш влучними виявились діти п'ятого класу міських шкіл. Те саме стосується тесту на ведення м'яча, який виявився занадто складним для учнів сільської місцевості, тому що, спортивні зали сільських шкіл поступаються площею та розмірами спортивним залам міста ($p < 0,05$).

Що стосується учнів шостого та сьомого класів сільських та міських шкіл, то з усіх чотирьох досліджуваних показників спеціальної рухової підготовленості перевагу мають діти, які проживають у містах. Порівняльний аналіз основних технічних прийомів у школярів виявив, що учні міської місцевості мають абсолютну перевагу над їх однолітками з сільських шкіл. Дана закономірність виявляється серед дітей восьмих та дев'ятих класів. Так, в

показниках штрафного кидка учні з міста переважають своїх однолітків сільської місцевості. В показниках передач м'яча школярі сільської місцевості поступаються дітям міської місцевості. У тестуванні подвійного кроку більш влучними виявились учні міських шкіл. У тесті на ведення м'яча негативні зміни відбуваються у дітей сільських шкіл по відношенню до школярів з міста ($p < 0,05$).

Таблиця 1.

Порівняльний аналіз основних технічних прийомів з баскетболу хлопців 5-9 класів сільської місцевості з однолітками міської місцевості

Клас	Штрафні кидки (з 10 раз)		Передачі м'яча (з 10 раз)		Подвійний крок (з 10 раз)		Ведення м'яча (с)	
	Сільська місцевість	Міська місцевість	Сільська місцевість	Міська місцевість	Сільська місцевість	Міська місцевість	Сільська місцевість	Міська місцевість
	$x \pm m$	$x \pm m$	$x \pm m$	$x \pm m$	$x \pm m$	$x \pm m$	$x \pm m$	$x \pm m$
5	0,75±0,44	1,75±0,53	2,46±0,97	4,92±1,10	1,63±0,82	3,96±0,95	7,11±0,77	6,06±0,59
6	0,63±0,50	1,89±0,74	2,11±0,94	4,47±1,22	1,32±0,82	3,63±1,42	7,01±0,47	6,13±0,43
7	1,0±0,54	2,79±1,10	2,07±1,05	4,5±1,23	1,5±0,79	3,68±1,28	6,85±0,40	6,00±0,47
8	1,48±0,59	3,13±0,87	2,78±1,09	5,65±1,72	2,09±0,90	4,30±1,11	5,98±0,43	5,33±0,47
9	2,07±0,72	3,82±0,86	3,29±1,08	6,39±1,66	2,86±1,04	5,25±1,24	5,64±0,41	4,87±0,44

Таким чином, вікова динаміка показників основних технічних прийомів з баскетболу в учнів 5-9 класів засвідчила значне відставання в розвитку спеціальних рухових умінь і навичок дітей сільських шкіл по відношенню до школярів з міської місцевості. Причиною цього є відсутність достатньої матеріально-спортивної бази, науково-методичної літератури, досвідченого вчителя фізичної культури, наявності шкільних гуртків з даного виду спорту, мотивації учнів та батьків та часу для занять фізичним вправами у сільських школах.

Крім цього, така динаміка розвитку спеціальних здібностей учнівської молоді, яка проживає в сільській і міській місцевості пов'язана з тим, що морфологічні характеристики організму дітей 10 - 14 років в різні вікові

періоди розвиваються нерівномірно. Періоди уповільненого зростання змінюються періодами посиленого зростання, пов'язаного з настанням статевого дозрівання.

Таблиця 2.

Порівняльний аналіз основних технічних прийомів з баскетболу дівчат 5-9 класів сільської місцевості з однолітками міської місцевості

Клас	Штрафні кидки (з 10 раз)		Передачі м'яча (з 10 раз)		Подвійний крок (з 10 раз)		Ведення м'яча (с)	
	Сільська місцевість	Міська місцевість	Сільська місцевість	Міська місцевість	Сільська місцевість	Міська місцевість	Сільська місцевість	Міська місцевість
	$x \pm m$	$x \pm m$	$x \pm m$	$x \pm m$	$x \pm m$	$x \pm m$	$x \pm m$	$x \pm m$
5	0,52±0,51	1,76±0,69	2,14±0,83	3,17±1,00	1,38±0,68	3,14±0,95	7,92±0,66	6,62±0,66
6	0,58±0,50	1,83±0,70	2,29±0,86	4,04±0,81	1,42±0,58	3,17±1,17	7,44±0,50	6,45±0,52
7	0,95±0,52	2,68±1,20	1,95±0,71	4,47±1,68	1,79±0,85	3,95±1,22	6,93±0,35	6,30±0,37
8	1,12±0,67	2,8±0,96	2,36±0,91	5,48±2,04	2,16±0,8	4,24±1,16	6,56±0,45	6,12±0,45
9	1,28±0,84	3,03±0,82	2,45±1,12	5,79±1,92	2,62±1,05	5,72±1,75	6,37±0,78	6,06±0,54

Висновки:

1. Результати анкетування показали, що у дітей сільської місцевості мотивація до занять фізичною культурою нижча, чим у їх однолітків, що проживають у міській місцевості. При цьому виявлено, що самооцінка щодо володіння прийомами гри з баскетболу в учнів 5-9 класів, які проживають в сільській місцевості є завищеною порівняно з школярами з міста.

2. Порівняльний аналіз вікової динаміки основних технічних прийомів учнів 5-9 класів сільської малокомплектної школи з однолітками, які проживають в міській місцевості показав, що рівень розвитку спеціальних рухових умінь і навичок учнів сільських шкіл нижчий, ніж у їх однолітків, які проживають у міській місцевості. Крім цього, виявлено нерівномірний розвиток основних технічних прийомів у грі баскетбол як дітей сільської місцевості, так і

учнів з міста, що пов'язано з морфофункціональними особливостями розвитку організму дітей в даному віковому періоді.

В подальшому плануємо розробити методику диференційованого навчання учнів 5-9 класів сільської малокомплектної школи засобами баскетболу.

Список використаної літератури

1. Горчакова Л.П. Фізичне виховання в малокомплектній школі: Посібник для вчителів / Л.П. Горчакова. – М.: Просвещение, 1990. – 157 с.
2. Зельдович Т., Кершинас З. Підготовка юних баскетболістів / Т. Зельдович, З. Кершинас. – М.: Фізкультура і спорт, 1964. – 48 с.
3. Коберник О.М. Навчально-виховний процес в сільській загальноосвітній школі: сутність, проектування, організація / О.М. Коберник. – К.: Знання, 1998. – 274 с.
4. Круцевич Т.Ю. Управление физическим состоянием подростков в системе физического воспитания: Автореф. дис. ...доктора наук по физ. вос. и спорту – Київ, 2000. – 44 с.
5. Кузін В.В., Полієвський С.А. Баскетбол. Початковий етап навчання / В.В. Кузін, С.А. Полієвський. – М.: Фізкультура і спорт, 1999. – 133 с.
6. Максимів Г.З. Технологія навчання баскетболу учнів загальноосвітньої школи / Г.З. Максимів. – Т: ТНПУ, 2005. – 132 с.
7. Суворова Г.Ф. Обучение в малокомплектной сельской школе: 5-9 классы: Книга для учителя / Г.Ф. Суворова. – М.: Просвещение, 1990. – 157 с.

Ю.С. Костюк Порівняльний аналіз вікової динаміки основних технічних прийомів учнів 5-9 класів сільської малокомплектної школи в процесі занять баскетболом / Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова

Анотація. У статті здійснено порівняльний аналіз розвитку основних технічних прийомів учнів 5-9 класів сільської малокомплектної школи з однолітками, які проживають в міській місцевості. Показано самооцінку учнів щодо володіння ними прийомами гри.

Ключові слова: баскетбол, спеціальна рухова підготовленість, малокомплектна школа, сільська місцевість, міська місцевість.

Ю.С. Костюк Сравнительный анализ возрастной динамики основных технических приёмов учащихся 5-9 классов сельской малокомплектной школы в процессе занятий баскетболом / Национальный педагогический университет имени М.П. Драгоманова

Аннотация. В статье проведен сравнительный анализ развития основных технических приемов учащихся 5-9 классов сельской малокомплектной школы со сверстниками, проживающих в городской местности. Показано самооценку учащихся по владению ими приемами игры.

Ключевые слова: баскетбол, специальная двигательная подготовленность, малокомплектная школа, сельская местность, городская местность.

Y.S. Kostyuk Comparative analysis of age dynamics of the basic techniques for students grades 5-9 small rural schools in the course of employment basketball / National Pedagogical Dragomanov University

Annotation. The paper made a comparative analysis of basic techniques for students grades 5-9 ungraded rural school with peers who live in urban areas. Displaying self-esteem of students with respect to their ownership tricks.

Key words: basketball, special motor preparedness, ungraded school, rural areas, urban areas.